

Könyvtárosság, dokumentáció, tájékoztatástudomány

Részletek J.H. SHERA tanulmányából*

Jesse Hauk SHERA az amerikai könyvtári élet és a nemzetközi könyvtártudomány egyik kiemelkedő alakja, a Case Western Reserve University (Cleveland) Könyvtárosképző Intézetének dékánja. Első nagy monográfiáját könyvtártörténeti témáról írta, szakirodalmi munkáságának egésze azonban nemcsak a "klasszikus" könyvtártudományt vitte előbbre, hanem a korszerű tájékoztatási technika könyvtári jelentőségének tudatosítását is; intézete keretében már 1959-ben Dokumentációs és Kommunikációs Kutatóközpontot szervezett. Mint hivatott könyvtárosnevelő, műveliben mindent a könyvtártudomány és a könyvtári szakma egészének, fejlődésének összefüggésében vizsgál. A könyvtári publicisztikának is kiváló művelője; "Without reserve" c. külön rovatában évekig írt glosszákat a Wilson Library Bulletinben. Nagy irodalmi kulturája gyakori szépirodalmi utalásaiban és szellemes, lendületes írásmódjában egyaránt megmutatkozik. Tanulmányának kivonatos, ill. szemelvényes közlésével (Horváth Magda fordítása nyomán, amely F. 4035 számon található a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban) a szerzőről is szeretnénk némi képet adni olvasóinknak.

Mivel a tanulmányban hangsúly esik a terminológiára, a szerző által következetesen használt "information science" kifejezést szó szerint kellett fordítanunk, "tájékoztatástudomány"-nak. Emlékeztetjük azonban olvasóinkat arra, hogy folyóiratunkban - valamint a KMK Könyvtártudományi és Dokumentációs Szakirodalom c. referáló lapjában - igyekszünk egységesen az "informatika" szót alkalmazni ennek a diszciplinának a megnevezésére (lásd Könyvtári Figyelő, 1969. 2-3. sz. 40-50. l.).

Mikor OTLET és LA FONTAINE a 19. század végén eltervezték a teljes írásos ismeretanyag világbibliográfiáját, csak felelevenítették azt a mozgalmat, amely Johann TRITHEIM és Konrad GESNER idejéből származott, s talán még korábbról (1). Bizonyára maguk sem voltak tudatában, milyen mélyre nyulnak eszméik gyökerei. Bár céljukul a teljes, bármilyen formában feljegyzett ismeretanyag szervezését és indexelését tűzték ki, a könyvtárossághoz fordultak az alapvető módszerekért és stratégiáért. Világbibliográfiájukat a hagyományos könyvtári katalógusokból kezdték el építeni és a DEWEY-féle Tizedes Osztályozást választották osztályozási rendszerükül. Viszont nemcsak teljességre törekedtek, hanem a bibliográfiai anyagok mélyebb elemzésére is,

* SHERA, Jesse Hauk: Of librarianship, documentation and information science. = Unesco Bulletin for Libraries, 1968. 2. no. 58-65. p.

mint a hagyományos könyvtári munkában szokás volt, s tevékenységüket a könyvtárosoktól való megkülönböztetés okából "dokumentáció"-nak nevezték el. Így kezdődött a könyvtárosságon belül a szakadás, melynek a végére még nem jutottunk el.

Nem egészen két évtizeddel később John Cotton DANA - miután már jó ideje hirdette az üzleti életnek és az iparnak nyújtott könyvtári szolgáltatás fontosságát s a newarki (New Jersey) közművelődési könyvtárban kereskedelmi részleget szervezett, az első ilyen típusu részleget az USA-ban - kis nonkonformista csapatát kivezette az ALA soraiból, megalakítva a Special Libraries Association-t. Tevékenységét jobb kifejezés híján "szakkönyvtárosság"-nak nevezte el. Ujabb, szerencsétlen törést jelentett a könyvtárosok között a 30-as években az American Documentation Institute(2) megalakítása. Az új egyesületet eredetileg olyan tudományos társaságok képviselőinek összefogására szánták, amelyek a kutató tudós bibliográfiai tevékenységét szolgáló új tudományos segédeszközök erősítésére, fejlesztésére és előmozdítására törekedtek (3). Mégis, mivel a legtöbb hangadó és befolyásos tag erősen érdeklődött a reprográfia, különösen a mikrofilmezés új módszerei iránt, a dokumentáció az Atlanti Óceán nyugati partjain szinte a mikrofotográfia szinonimája lett, míg Európában szorosan összekapcsolódott az ETO fejlesztésével.

A második világháború alatt az amerikai hadsereg hirszerző szervei kísérletezni kezdtek az információk gépi visszakeresésével. Az ADI (most American Society of Information Scientists) ujjászületése után gyorsan nőtt az érdeklődés a "gépi irodalomkeresés" iránt. Az 1950-es években a bibliográfiai intézmények rendszere egyre bonyolultabbá vált. A SLA megalakította dokumentációs osztályát; az egyre súlyosabb szakirodalmi problémákkal küzdő vegyészek létrehozták az American Chemical Society kémiai szakirodalmi osztályát. A mikrofilm-érdekeltségek, amelyeket kellemetlenül érintett a súlyponteltolódás az ADI-ban, megalakították saját csoportjukat, National Microfilm Association néven. A műszaki írók és kiadók is elszakadtak az ADI-tól, a különböző természettudományi referáló szolgáltatások kialakították saját csoportjaikat, legujabban az American Association for the Advancement of Science létrehozta tájékoztatástudományi osztályát (information science section), az ALA pedig tájékoztatástudományi és automatizálási osztályát, amely az osztályközi dokumentációs bizottságból nőtt ki. Ez a felsorolás korántsem teljes, de elég hosszú ahhoz, hogy jelezze a speciális egyesületek elszaporodását, amelyek valamennyien az "új könyvtárosság"-hoz kapcsolódnak, és mutassa azt a tulburjanzást, amely ma jellemzi ezt a területet. Emellett sok egyesületben a tagok jelentős hányada nem könyvtáros, hanem tudós, vagy legalább is tudományos gyakorlattal bíró szakember, aki azért fordult a dokumentációhoz, mert foglalkoztatta a szakirodalom problémája; közülük sokan nyíltan megvetették a könyvtárosokat.

A FEJLŐDÉS KÉT VONALA

Történetileg két főbb fejlődési irányvonal jellemezte a könyvtári mozgalmat, és ez a kettősség okozta lényegében a törést. Kezdetben a könyvtárosság tudós foglalkozás volt, amely a Ptolemeusok alapította alexandriai könyvtártól kezdve az írásos ismeretanyag szisztematikus gyűjtésének és szervezésének szentelte magát. Elsősorban a

tudós könyvtész hivatása maradt, amíg a 19. század első évtizedei nem állították előtérbe a hétköznapi emberről való gondoskodást, az emberi tökéletesedésbe vetett hitet és a demokrácia gondolatát, amelynek sikere a felvilágosodott és tanult választóktól függött. A közművelődési könyvtárral együtt megjelent az ideálja a könyvtár közösségi szolgálatának, nevelőmunkájának, amely az önmegvalósítás új szintjére emeli az embert. Ez a könyvtártípus tehát tudatára ébredt közösségi kapcsolatainak, s úgy vetette bele magát ebbe a munkába, mint a frissen megújult egyház a miszsióba. Ma sokan félnek az ALA-központ Chicagóból Washingtonba való költöztetésének szándékától, attól tartva, hogy így az egyesület alig lesz több holmi politikai érdekszövetségnél.

A hangsúly eltolódása a tudományosságtól a szolgálat felé, amely kimondatlanul már az 1853-as (4) könyvtároskonferencián érvényesült, világossá vált 1876-ban, amikor az ALA megalakult a philadelphiai centenárium alkalmával. Ettől az időtől fogva a könyvtári szolgáltatások kiterjesztésének szószólói, Andrew CARNEGIE és alapítványa bőkezű támogatásától is segítve, növekvő hatalomra tettek szert azoknak a rovására, akiket elsősorban a bibliográfia érdekelt. Ebben az időben kezdett szétválni a könyvtárosság két olyan irányba, amelyek egyre inkább eltértek egymástól. Az egyik irány az állami egyesületek (az ALA-részlegek) és más, helyi és regionális csoportok kialakulása felé, a másik a FID, a SLA, az ADI és más rokon szervezetek felé vezetett.

A könyvtárosságon belül létrejött, egyre mélyülő szakadással járt az is, hogy a területet előzőnlő nem-könyvtárosok nyíltan megvetették magát a könyvtárosságot. Nem kivántak könyvtárosi képzést munkájukra való előkészítésként, elvetették a könyvtáros módszereit (bár közben ők maguk újra kitaláltak olyan módszereket amelyeket a könyvtárosok már régen alkalmaztak vagy kiselejteztek), semmiképp sem vállalták azt, hogy könyvtárosnak bélyegezzék őket. Az évek folyamán a konfliktus több emocionális hőt termelt, mint intellektuális megvilágosodást. A jelenség különösen érdekes a professzionalizációt kutató szociológus számára, annak példajaként, hogy egy idegen csoport meg akarja változtatni a megszállottak terminológiáját és így alakítja ki végül egy új diszciplína külső megnyilvánulásait. Azt hitték, ha megváltoztatják a terminológiát, megváltoztatták a gyakorlat jellegét; a "deszkriptorok" valahogyan tudományos méltósággal ruházták fel a "tárgyszavakat", elfogadhatóvá tették őket a jó társaságban. A terminológiában különösen a családiasság szül megvetést. Így a fehér köpenyes tudósok elvetették a kölcsönzőpult mögötti bájos öreg hölgyet és egész tevékenységét, anélkül, hogy megálltak volna egy pillanatra megkérdezni, vajjon a tudásnak ez az őszhaju fáklyavivője nem anakronizmus-e magán a hagyományos könyvtárosságon belül is.

A DEFINÍCIÓ PROBLÉMÁJA

Az akkor épp népszerűsége tetőpontján álló dokumentációt - nem egészen alaptalanul - "amatőrök által művelt könyvtárosság"-nak minősítette valaki, akinek a neve, sajnos, nem maradt fenn az utókor számára. OTLET szerint a dokumentáció "olyan folyamat, amelynek során összegyűjtik, osztályozzák és terjesztik az emberi tevékenység minden ágának összes dokumentumát" (5); ennek a meghatározásnak az az erénye, hogy a

hangsúlyt a folyamatra és az eljárásra helyezi. S.C. BRADFORD szorosán követte OTLET-t, de hangsúlyozta, hogy ez nem tudomány, hanem szakma - "az a szakma, amely összegyűjti, osztályozza és hozzáférhetővé teszi a bármilyen intellektuális tevékenységre vonatkozó feljegyzéseket, ... az a folyamat, amelynek során ... az alkotó szakember elé helyezik kutatási témájának egész szakirodalmát, hogy teljesen tájékozott legyen a tárgyára vonatkozó eredményekről, s így ne kelljen géniuszát egyszer már elvégzett munkára pazarolnia (6). Ő tehát a beszerzést és a szervezést hangsúlyozta, és a felhasználókat a tudósokra korlátozta. Kathrine O. MURRA átmenetileg elfogadta a Schweizer Lexikon meghatározást, amely szerint a dokumentáció "a könyvtári anyag kezelése és szervezése" (7). Suzanne BRIET fogalmazása talán a legátfogóbb mindenkié között; azt mondja, hogy még az állatkertben az állatok is dokumentáció (8). 1951-ben jelen sorok írója megállapította, hogy a dokumentáció a bibliográfiai szervezet ama része, amely a tudósok szükségleteit szolgálja, s az a funkciója, hogy előmozdítsa a feljegyzett információ áramlását "a szakemberek egy csoportján belül vagy a szakemberek különböző csoportjai között. Nem foglalkozik a népszerű, laikus, nagyközönségi szinten folyó kommunikációval" (9). Ez a megkülönböztetés azonban valószínűleg tulságosan megszorító értelmű ahhoz, hogy elfogadható legyen. Ha a dokumentáció a könyvtárosság alkalmazásának rendszere vagy módszere, akkor eszközei éppúgy alkalmazhatók a gyermekirodalomra, mint a molekuláris fizika monográfiailrodalmára.

A "dokumentáció" jelentése azonban ma már voltaképpen akadémikus kérdés, mivel ma - legalább is az USA-ban - még a könyvtárosságnál is elavultabbnak tekintik azok is, akik néhány évvel korábban legbuzgóbb szószólói és művelői voltak. Azon a konferencián, amelyet a tudományos tájékoztatási szakemberek képzéséről 1962 tavaszán a Georgia Institute of Technology-n tartottak, a résztvevők megegyeztek, hogy a "dokumentáció" és "dokumentáló" kifejezéseket kerülni kell, "mivel sokféleképpen használják őket, jelentésüket sokféleképpen értelmezik. Ezért javasoljuk, hogy ha bárki használni kívánja ezeket a kifejezéseket, adja meg saját definícióját" (10). Az e területen működő szakembereknek ötféle kategóriáját különböztették meg a konferencián: könyvtáros (librarian), szakkönyvtáros (special librarian), természettudományi könyvtáros (science librarian), a műszaki irodalom feltárója, elemzője (technical literature analyst) és tudományos tájékoztatási szakember (information scientist); az utóbbi kifejezést azokra vonatkoztatták, akik inkább a kutatásban tevékenykednek, mint a szolgáltatásban. A "dokumentáció" végleges kimulását látszik jelenteni, hogy az ALA nem ezt használta új osztályának, a tájékoztatástudományi és automatizálási osztálynak az elnevezésére, most pedig az American Documentation Institute arra készül, hogy alapszabályának megváltoztatása kapcsán nevét American Society of Information Scientists-re változtassa (ez azóta megtörtént - a szerk.).

A TÁJÉKOZTATÁSTUDOMÁNY A KÖNYVTÁROS VILÁGÁBAN

Amikor SHANNON és WEAVER kifejlesztették "információelméletüket", ők is okozói lettek egy szerencsétlen terminológia elterjedésének. Kutatásaik tárgya természetesen nem a tájékoztatás elmélete volt, hanem a jelek elmélete, a szimbólumnak, a telefondrótnak vagy bármilyen más közlési közegnek, csatornának az üzenethordozó képessége.

De a kifejezés vonzó, és akik a feljegyzett ismeretanyag hozzáférhetőbbé tételével foglalkoznak, habozás nélkül alkalmazták saját céljaikra. Így vált a tájékoztatástudomány (information science) egyszerre elfogadott kifejezéssé a nem hagyományos könyvtárosság számára. A vékonyka kapcsolatot az információelmélet és a feljegyzett ismeretanyag felhasználása között talán annak a versikének az anomin írója fejezte ki legjobban a Behavioral Science 1962. júliusi számában (7.vol. 395.p.):

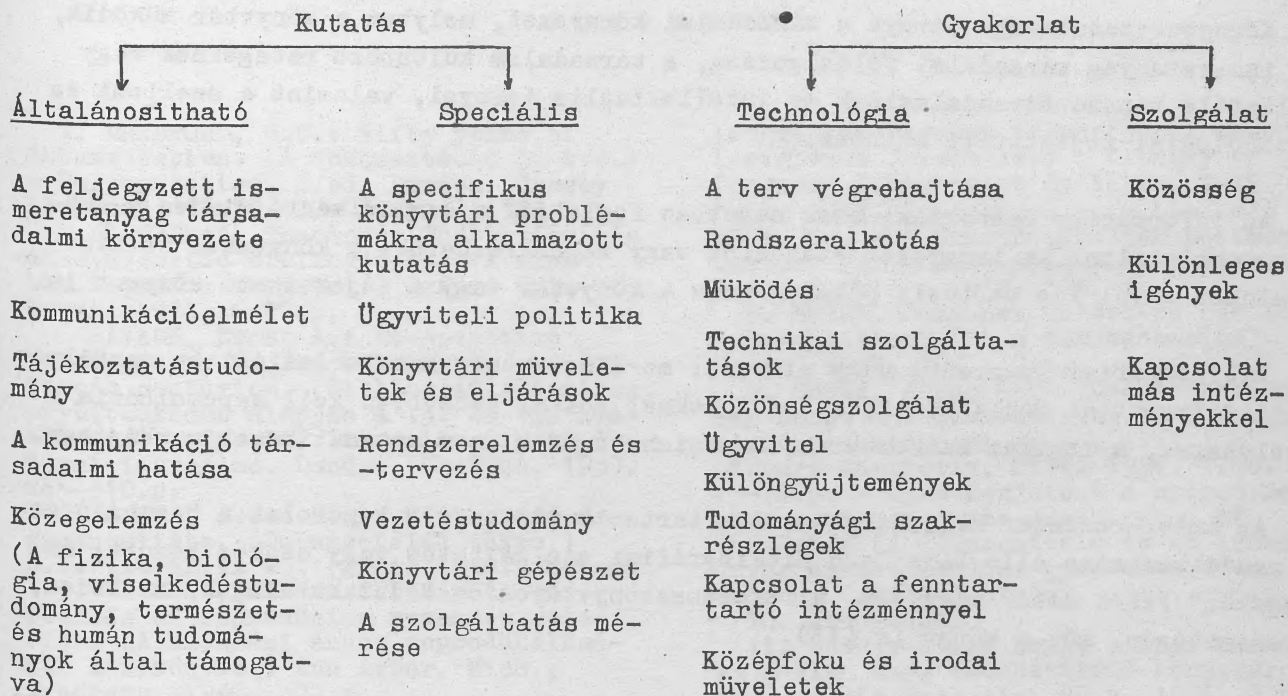
Shannon és Wiener és én
Ugy véltük, hiu remény
Hogy mérhető az ész élessége
S a csatorna vivőképessége
 $\sum p_i \log p_i$ révén.

A georgiai konferencia a tájékoztatástudomány szakemberét (information scientist) így definiálta: "Az, aki tanulmányozza és fejleszti az információátvitel és visszakeresés tudományát, aki új megközelítési módokat talál ki az információ problémájához, akit az információ önmagáért és önmagában érdekel". Így a probléma a könyvtárosság és a dokumentáció megkülönböztetésétől a tájékoztatástudomány és a könyvtárosi hivatás közti kapcsolat felé tolódik el.

Hogy ezt az új helyzetet megérthessük, először magának a könyvtárosságnak a természetét kell megvizsgálnunk. A könyvtárosság általános értelemben, mint szakmai tevékenység, foglalkozik mindazokkal a műveletekkel, módszerekkel és alapelvekkel, amelyek elősegítik, hogy az írásos feljegyzéseket a lehető leghasznosabbá tegyük a társadalom számára. A dokumentáció ezért, ahogyan fentebb jeleztük, semmi egyéb, mint a könyvtárosság egy formája vagy aspektusa; ahogyan e sorok írója egy másik alkalommal kifejezte, "koncentrált könyvtárosság" (11). A könyvtárosság kétségkívül szolgáltató foglalkozás, variánsait a kiszolgált csoport természete és jellege szabja meg. Egyformán könyvtárosság marad, akár a kémcsővel körülvevett természettudós bibliográfiai szükségleteit szolgálja, akár az első képeskönyvébe merült gyermekeket.

REES és SARACEVIC előadása szerint viszont, amely a Special Libraries Association 1967. évi közgyűlésén hangzott el, "a tájékoztatástudományt nem lehet azonosnak venni sem a dokumentációval, sem az információ-visszakereséssel, sem a könyvtárossággal, sem bármi mással. A tájékoztatástudomány éppugy nem felfokozott információ-visszakeresés vagy könyvtárosság, mint ahogy a fizika nem tulfeszített műszaki tudomány." (12) A két szerző véleménye szerint a tájékoztatástudomány olyan diszciplína, amely lényegét, módszereit és eszközeit több diszciplínából meríti, hogy megértse "az információ tulajdonságait, viselkedését és áramlását. Magában foglalja a rendszerelemzést, a tájékoztatás és közlés környezeti aspektusait, a tájékoztatási közegeket és a nyelv elemzését, a tájékoztatás szervezését, az ember-rendszer kapcsolatokat stb." Így jutottak el ahhoz a meghatározáshoz, amely szerint a tájékoztatástudomány "a kommunikációs jelenségeknek, a közlési rendszerek tulajdonságainak vizsgálata".

Igen tanulságos a könyvtárosságnak REES és SARACEVIC által felvázolt "spektruma", amelyet némi módosítással így ábrázolhatunk:

A séma alkotóelemei nyilvánvalóan nem zárják ki kölcsönösen egymást, hanem sokféleképpen kapcsolódnak egymáshoz, függenek egymástól. A gyakorlat határozza meg a kutatási területeket, a kutatás alakítja és befolyásolja a gyakorlatot. A régebbi könyvtárosság hipotetikus és ad hoc módszerei tarthatatlanok a feljegyzett ismeretanyag mai komplikált világában. A séma végeredményben a szétaprózódott könyvtárosi funkciók egységét tükrözi.

Hogy ez a szerencsétlen kettősség, széttagoltság nincs meg más szakmákban, például a jogi vagy az orvosi szakmában, az kétségteljesen annak tulajdonítható, hogy a sebész vagy más specialista mint orvos kapja meg szakképzését, és nem felejtja el, hogy szakterülete egy nagyobb egész része; ugyanígy a jogi specialista is az általános jogi elvek alapján áll. Ezzel szemben a könyvtárosság még nem annyira érett, hogy kialakíthatott volna egy közös diszciplínát, amelyet minden könyvtárosnak és tudományos tájékoztatási szakembernek el kell sajátítania, mielőtt specializálna. Az elmélet és gyakorlat közös törzsének meghatározását a könyvtárosképzésnek kell elvégeznie, szorosan együttműködve a gyakorlati szakemberekkel.

A TÁJÉKOZTATÁSTUDOMÁNY KAPCSOLATA A KÖNYVTÁROSSÁGGAL

Robert S. TAYLOR öt olyan területet határozott meg, amelyen a tájékoztatás tudománya és technológiája kölcsönhatásban áll a könyvtárossággal és a könyvtárosképzéssel:

1. Rendszerelemzés, modellek tervezése és kifejlesztése, valamint szimulációs módszerek kialakítása a könyvtárnak vagy részeinek vagy nagyobb egységeknek (pl. könyvtári hálózatoknak) vizsgálatára.
2. Környezettanulmány: tárgya a társadalmi környezet, melyben a könyvtár működik, az ismeretanyag társadalmi feldolgozása, a társadalom különböző rétegeinek vagy különféle típusú társadalmaknak az intellektuális igényei, valamint a szellemi és technológiai fejlettségi szintek.
3. Az információs csatornák; ezek magukban foglalják a kommunikáció minden eszközt, amely által az ismeretek átadhatók vagy megszerezhetők; a könyveken és kéziratokon kívül ide tartozik például maga a könyvtár vagy a tájékoztató központ is.
4. Bibliográfiai szervezés vagy elemzés; az elnevezési, kategorizálási és osztályozási folyamattal foglalkozik; az eddigiéknél sokkal erősebben kell kapcsolódnia a nyelvészek, a logikai szakemberek, a pszichológusok és a matematikusok munkájához.
5. Az ember-rendszer kölcsönhatás; ide tartozik mindenféle kapcsolat a használó és a rendelkezésére álló bármilyen bibliográfiai szolgáltatás vagy eszköz között; az "eszköz" lehet ember vagy gép, a referenzskönyvtáros, a cédulakatalógus, az index, a számítógép, sőt a könyv is (13).

TAYLOR maga is elismeri, hogy ezek a kategóriák sok helyen fedik egymást - de mégis elég világosan mutatják annak az intellektuális alapnak a szerkezetét, amelyet az informatika szolgáltat a könyvtárosságnak, azokat az utakat, amelyekre a könyvtárosságnak magának is rá kellett volna lépnie, hogy megtalálja a miértjét annak, amit csinál.

A tájékoztatástudomány tehát nem ellenlábasa a könyvtárosságnak. Ellenkezőleg, a kettő természetes szövetségese egymásnak; sem a könyvtárosoknak nem kellene visszatartaniuk ezt az új szellemi rokont, sem a tájékoztatástudományi szakembereknek nem kellene a könyvtárosok hitelét rontaniuk. Mindketten követtek el és továbbra is fognak elkövetni tévedéseket, és ha a könyvtáros a vétkesebb, ez csak azért van, mert több ideje volt tévedéseket elkövetni. A véletlen törvényei kizárják a tévedésmentes ujitást. Ebben a pillanatban beszélhetnek még a könyvtárosok és a tudományos tájékoztatási szakemberek különböző nyelven - új fogalmak új terminológiát kívánnak -, de végül is eljutnak az egyetértéshez és a kölcsönös megértéshez. REES, SARACEVIC és TAYLOR az új könyvtárosnemzedék képviselői, olyan nemzedéké, amely visszavezetheti a könyvtárosságot a könyvtáros-tudóshoz. Ez újfajta könyvtáros-tudós lesz (és tudományossága teljesen eltér majd a régiekétől), de meg tudja adni ennek a hivatásnak azt a szellemi gazdagságot és mélységet, amelyet oly sokáig keresett.

J e g y z e t e k

1. BRADFORD, S.C.: Fifty years of documentation. (A dokumentáció 50 éve.) = Documentation. 2.ed. London, Crosby Lockwood, 1953, 132-143.p.

BESTERMAN, Theodore: The beginnings of systematic bibliography. (A szakbibliográfia kezdetei.) Oxford Univ. Press, 1935, 6-20.p.

SAVAGE, Ernst A.: Co-operative bibliography in the thirteenth and fifteenth centuries. (Bibliográfiakészítés együttműködés alapján a 13. és 15. században.) = Special librarianship in general libraries. London, Crafton, 1939. 285-310.p.

2. SHERA, Jesse Hauk: Mirror for documentalists. (Dokumentálók tükré.) D.C. libraries 27. (April 1956.) 2-4.p.

3. BINKLEY, Robert C.: Manual on methods of reproducing research material. (A kutatási anyag reprodukálásának kézikönyve.) Ann Arbor, Mich., Brothers, 1936. 307.p.

4. UTLEY, George B.: The Librarian's Conference of 1853. (Az 1853. évi könyvtároskonferencia.) Chicago, ALA, 1951. 189 p.

5. OTLET, Paul: Traité de documentation: le livre sur le livre, théorie et pratique. (Értekezés a dokumentációról: könyv a könyvről, elmélet és gyakorlat.) Bruxelles, Ed. Mundaneum, 1934. 6-8.p.

6. BRADFORD i.m. 11.p.

7. MURRA, Kathrine O.: Second interim report of the Unesco/Library of Congress Bibliographical Planning Group. (Az Unesco és a Kongresszusi Könyvtár bib-

liográfiatervezési csoportjának második ideiglenes jelentése.) = Library of Congress Information Bulletin, 3-19.

Sept. 1949. Appendix 6.p. - Lásd még KERN, Leo M.: Grundfragen der Dokumentation. (A dokumentáció alapkérdései.) Bern, Buchler, 1948. 3-5. p.

8. BRIET, Suzanne: Qu'est-ce que le documentation? (Mi a dokumentáció?) Paris, EDIT, 1951. 7.p.

9. SHERA, Jesse Hauk: Documentation: its scope and limitations. (A dokumentáció; lehetőségei és korlátai.) = Library Quarterly, 21.v. 1951. 1.no. 13-14.p. - Ujra megjelent a szerző Documentation and the organization of knowledge (A dokumentáció és az ismeretanyag szervezése) c. gyűjteményében, London, Crosby Lockwood, 1966. 2-3.p. 10. Kiadatlan.

11. SHERA, Jesse Hauk: Librarianship in a high key. (Koncentrált könyvtárosság.) = ALA Bulletin, 50.v. 1956. 2.no. 103-105.p.

12. REES, Alan - SARACEVIC, Tefko: Education for information science and its relation to librarianship. (Tájékoztatástudományi szakemberképzés és viszonya a könyvtárossághoz.) Kiadatlan tanulmány a Special Libraries Ass. 1967. évi New York-i konferenciájára. 2.p.

13. TAYLOR, Robert S.: The interface between librarianship and information science and engineering. (Érintkező felületek a könyvtárosság, a tájékoztatástudomány és -technika között.) = Special Libraries, 58.v. 1967. 1.no. 45-48.p.